

УДК 338.43.01:631.1:330.4

DOI:10.36919/2312-7872.1.2024.39

О. А. Тепловський,

здобувач третього рівня вищої освіти

ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

email: oksana.uaemail@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-8827-1479>

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ

Анотація. У статті розкрито сутність ресурсного потенціалу: ресурсний потенціал підприємства включає всі ресурси, якими воно володіє і може використовувати для досягнення своєї мети, зокрема, фінансові ресурси (грошові кошти, власний і позиковий капітал), матеріальні ресурси (обладнання, сировина, товари), людський капітал (знання, навички, досвід працівників) і організаційний потенціал (система управління, структури і процеси, технології). Обґрунтовано, що ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства визначається його здатністю досягати своїх цілей з мінімальними затратами ресурсів. За відсутності ефективного використання ресурсів підприємство може знаходитися в стані недосягнення цілей, витрати ресурсів можуть бути надмірними або непропорційними, або ж може виникати неефективність у виробничих процесах і операціях. Розкрито особливості та випадки застосування методів оцінювання ресурсного потенціалу підприємства.

Доведено, що для ефективної діяльності підприємства необхідно враховувати і оптимізувати використання ресурсів, що можливо досягти шляхом планування, контролю за використанням ресурсів, раціоналізації виробничих процесів, впровадження інноваційних технологій і підходів, вдосконалення системи управління і стратегічного планування, що передбачає його оцінювання. Наведено основні методи оцінювання ресурсного потенціалу підприємства: метод інвентаризації ресурсів, метод експертної оцінки, метод вартісної оцінки, метод порівняльних показників, метод аналізу ризиків.

Аргументовано, що забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу підприємства допомагає підприємству збільшувати свою конкурентоспроможність, знижувати витрати і ризики, покращувати якість продукції і послуг, збільшувати прибуток і створювати значиму соціальну і економічну цінність.

Ключові слова: підприємство, ресурси, потенціал, ефективність, оцінка.

Постановка проблеми. Оцінка ресурсного потенціалу підприємства є необхідною для визначення його потенціалу для досягнення стратегічних цілей і забезпечення стійкого розвитку, крім того, дозволяє визначити наявні ресурси підприємства, їх якість, кількість та ефективність використання. Це може стосуватися фінансових, матеріальних, кадрових, технологічних та інших ресурсів. Оцінка ресурсного потенціалу є основою для розробки стратегій розвитку підприємства, планування інвестиційних проектів, раціонального розподілу ресурсів та визначення пріоритетних напрямків розвитку. Таким чином, оцінка ресурсного потенціалу підприємства є необхідною для ефективного управління ресурсами, розвитку інноваційних проектів та досягнення конкурентної переваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку основ теорії та практики ресурсного потенціалу у науковій літературі присвячено чимало праць. Особливо велика увага приділялась цим проблемам упродовж ХХ століття. Широко відомі праці зарубіжних науковців: К. Аладефреда, Ф. Герцбергера, В. Вебера, В. Врума, Д. МакКлелланда, А. Маршала, Е. Лоулера, Н. Петті, А. Сміта, Ф. Тейлора, А. Файоля. Серед вітчизняних науковців, які здійснювали дослідження проблем організації ресурсного потенціалу, варто виділити вчених-економістів В.М. Абрамова, С.І. Бандура, А.М. Колота, В.М. Семенова, А.А. Саденко, Л.В. Фролова, Л.В. Шаругу, Г. Хаєта.

Метою статті є дослідження ресурсного потенціалу підприємства та методів його оцінювання.

Виклад основного матеріалу. Сучасні методи оцінювання ресурсного потенціалу підприємства мають ряд особливостей, зокрема:

1. Інтегрованість. Методи оцінювання ресурсного потенціалу підприємства враховують різні аспекти його діяльності, такі як фінансові, матеріальні, технічні, персональні та організаційні ресурси. Вони дають можливість оцінити не лише окремі ресурси, але і їх взаємозв'язки та взаємодію між ними.

2. Варіативність. Методи розроблені з урахуванням специфіки галузі та особливостей діяльності підприємств. Вони можуть бути адаптовані до конкретних умов і потреб господарюючих суб'єктів.

3. Інноваційність. Методи оцінювання враховують широкий спектр інноваційних рішень та технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних, хмарні технології, інтернет речей тощо. Вони дають можливість визначити потенціал підприємства для розвитку та використання нових ресурсів.

4. Комплексність. Сучасні методи оцінювання ресурсного потенціалу підприємства дозволяють враховувати не лише кількісні, але і якісні характеристики ресурсів. Вони дають можливість враховувати такі критерії, як ефективність використання ресурсів, синергетичні ефекти та плюралізм вартості ресурсів.

Випадки застосування сучасних методів оцінювання ресурсного потенціалу підприємства включають:

1. Стратегічне планування. Методи оцінювання ресурсного потенціалу дозволяють визначити потенційні резерви та можливості розвитку підприємства, допомагають побудувати стратегію розвитку, вибрати оптимальні напрями та засоби розвитку, а також спланувати використання ресурсів.

2. Управління ресурсами. Методи дозволяють встановити оптимальний рівень ресурсів та їх ефективне використання (табл. 1).

Оцінювання ресурсного потенціалу підприємства може здійснюватися різними методами, залежно від конкретних цілей та завдань. Основні методи оцінювання ресурсного потенціалу підприємства включають:

Таблиця 1

Особливості та напрями застосування сучасних методів оцінювання ресурсного потенціалу підприємства [1, с. 210]

Метод	Особливості	Напрями застосування
Неформалізовані методи оцінювання		
Структурно-функціонального моделювання (IDFO)	передбачають проведення системного аналізу процесу функціонування підприємства із ідентифікацією ресурсів, залучених на кожному із його етапів	ідентифікація складових ресурсного потенціалу (видів ресурсів і потенціалів, які вони формують)
матричні методи	побудова двох- або трьохвимірної матриці, яка вузуалізує місце розташування підприємства за фактичними значеннями цих показників	наочне представлення фактичного стану підприємства відносно бажаного; є цінним у процесі стратегічного планування
евристичні методи	використовуються для кількісного вимірювання складно формалізованих величин	оцінка кількісних і якісних характеристик ресурсів, коефіцієнтів вагомості
Формалізовані методи оцінювання		
економіко-статистичний метод	обчислення абсолютних показників	оцінка кількісних і якісних параметрів ресурсів
	обчислення відносних показників (коефіцієнтів)	оцінювання ефективності використання ресурсів (ефект у розрахунку на одиницю ресурсу)
методи нечіткої логіки	кількісне вимірювання складно формалізованих показників; обчислення інтегральних коефіцієнтів	оцінка кількісних та якісних характеристик ресурсів, коефіцієнтів вагомості
нормування	приведення неспівставних показників ресурсного потенціалу до безрозмірного вигляду	підготовка неспівставних показників кількісних та якісних параметрів ресурсів до подальшого інтегрування
інтегрального оцінювання	обчислення узагальненого показника, у якому синтезовано раніше визначені нормовані показники	обчислення узагальнених інтегральних коефіцієнтів

кореляційного аналізу	оцінка тісноти та характеру зв'язку між змінними	кількісне обґрунтування коефіцієнтів вагомості складових ресурсного потенціалу
таксономічний аналіз	дає можливість порівняти показники діяльності підприємства із віртуальним еталоном	кількісне вимірювання ступеня відставання від еталона
DEA-аналізу	Співставлення здатності кількох об'єктів (підприємств) трансформувати ресурси (входи) на результати (виходи)	порівняльний аналіз ефективності і повноти використання ресурсного потенціалу із конкурентами

1. Метод інвентаризації ресурсів — передбачає складання повного списку всіх ресурсів, які належать підприємству. Цей метод дозволяє визначити наявні ресурси та їх кількість.

Поняття «інвентаризація» означає знаходити, відкривати, дізнаватися, інвентар, здійснювати опис майна, знайомитись із сукупністю матеріальних цінностей, що належать підприємству. Опис майна підприємства раніше називали інвентарем, а дії з її складання — інвентаризацією [2, с. 317].

На підставі критичного вивчення економічної літератури і практики проведення інвентаризації матеріальних цінностей і коштів уважаємо за доцільне уточнити діючу класифікацію інвентаризацій. На нашу думку, класифікація має велике значення для подальшого розвитку теорії господарського контролю й удосконалення практики проведення інвентаризацій у процесі ревізій на підприємствах. В основу класифікації інвентаризації цінностей повинні бути покладені такі критерії: її зміст і функції, об'єкти та методи перевірки активів і зобов'язань [3, с.154].

2. Метод експертної оцінки — використовується для оцінювання якісних характеристик ресурсного потенціалу. Експерти (спеціалісти у відповідній галузі) надають свою оцінку різним аспектам ресурсного потенціалу підприємства.

Перерахуємо типові завдання, що вирішуються методом експертних оцінок:

- 1) складання переліку можливих подій в різних галузях за певний проміжок часу;
- 2) визначення найбільш ймовірних інтервалів часу здійснення сукупності подій;
- 3) визначення цілей і завдань управління з впорядкуванням їх за ступенями важливості;
- 4) визначення альтернативних варіантів вирішення завдання з оцінкою їх переваги;
- 5) альтернативний розподіл ресурсів для вирішення завдань з оцінкою їх переваги;
- 6) альтернативні варіанти ухвалення рішень в певній ситуації з оцінкою їх переваги [4].

Кваліфіковане застосування методу експертних оцінок в значній мірі залежить від вибраного способу збору й обробки відповідей цілеспрямовано сформованої групи фахівців [4].

3. Метод вартісної оцінки — передбачає визначення вартості ресурсного потенціалу шляхом визначення ринкової вартості кожного ресурсу окремо. В цьому методі враховуються якість і кількість ресурсів.

Методологічні принципи вартісної оцінки ресурсного потенціалу є основою визначення та обґрунтування того варіанта вартості, який більшою мірою відповідає ринковим умовам і визначеним пріоритетам розвитку підприємства. Засобом здійснення такої оцінки виступають методи, найбільшого поширення серед яких одержали методи визначення величини витрат на створення ресурсного потенціалу (в історичному контексті або в майбутньому з урахуванням дисконтування). Прикладом моделі потенціалу, в основі якої лежить вартісна оцінка витрат, є [5; 6]:

$$ЕПП = КПР \times (ОБК + ФО + ОЗ + ПТР + ІП), \quad (1)$$

де, *ЕПП* — економічний потенціал підприємства; *КПР* — коефіцієнт, що враховує вплив на потенціал підприємства природничо-ресурсного чинника (кліматичних умов, ландшафтних особливостей, наявності природних ресурсів, транспортної, комунальної, інформаційної та соціальної інфраструктури); *ОБК*, *ФО*, *ОЗ* — відповідно оборотні кошти; фонди обігу; середньорічна вартість основних засобів (враховуючи витрати на їх модернізацію); *ПТР* — потенціал трудових ресурсів; *ІП* — інтелектуальний потенціал.

Відповідно до наведеної моделі, вартісна оцінка потенціалу підприємства фактично дорівнює сумі вартості його майна, витрат, пов'язаних із утриманням і навчанням персоналу, витрат із забезпечення інноваційного процесу. Запропонований коригуючий коефіцієнт *КПР*, що враховує вплив природного та інфраструктурного чинників, може бути визначений лише експертним шляхом і залежно від характеру виявлених впливів збільшувати або зменшувати вартісну оцінку [5].

4. Метод порівняльних показників — передбачає порівняння ресурсного потенціалу підприємства з аналогічними показниками інших підприємств або середнього значення в галузі. Цей метод дозволяє встановити конкурентні переваги або недоліки підприємства.

5. Метод аналізу ризиків — дозволяє оцінити ризики, пов'язані з ресурсним потенціалом підприємства, і визначити його стійкість до зовнішніх впливів.

Висновки. Отже, оцінка ресурсного потенціалу допомагає виявити потенційні можливості підприємства для зростання та розширення бізнесу, а також визначити проблемні сфери, в яких необхідне поліпшення, та дозволяє виявити недостатність ресурсів та потребу в їх залученні, якщо це необхідно. Вона також дозволяє виявити надмірність ресурсів та потребу у їх оптимізації та ефективному використанні. Кожен із зазначених вище методів має свої переваги і недоліки, тому при оцінюванні ресурсного потенціалу підприємства можуть використовуватися комбінації різних методів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Николіук О. М., Мартинчук І.В. Методика оцінювання ресурсного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. *Проблеми економіки*. № 1 (35), 2018. 207–213 с.

2. Криворотенко О.Е. () / Облік нестач від розкрадань і псування цінностей. *Збірник наукових праць молодих учених, аспірантів та студентів Одеської національної академії харчових технологій*. № 4, 2014. 317–318 с.

3. Мезенцева Н. М., Вінниченко Т.Л. Сучасні дефініції та класифікація інвентаризації в умовах господарювання підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. № 3. Том 31 (70), 2020. 151–158 с.

4. Чумаченко С.М., Черепньов І.А., Маринін А.І., Мошенський А. О., Струнін І. В., Пісня Л. А. Особливості вибору методу для експертного оцінювання ефективності системи авіаційного пошуку і рятування. *Інженерія природокористування*. № 3 (17), 2020. 126–132 с.

5. Рябенко В. В. Особливості вартісної оцінки складових потенціалу підприємства. 2006. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/631b4db6-d7af-4129-acbd-da8efef052bb/content>

6. Собур С. В. Шляхи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств. URL: http://www.ukrlogos.in.ua/17.10.2015_22.pdf.

7. Атьомова А. В., Артьомов І. В. Процедура оцінювання ресурсного потенціалу підприємства. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?21DBNLINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=21REF=10&S21CNR=20&S21STN=loi_2016_7_36

REFERENCES

1. Nikoliuk O. M., Martynchuk I. V. (2018) / Methodology for assessing the resource potential of innovatively oriented agricultural enterprises. *Problems of the economy*. No. 1 (35). P. 207–213.

2. Krivorotenko O.E. (2014) / Accounting for shortages from embezzlement and spoilage of valuables. A collection of scientific works of young scientists, graduate students and students of the Odessa National Academy of Food Technologies. No. 4. P. 317–318.

3. Mezentsseva N.M., Vinnychenko T.L. (2020)/ Modern definitions and classification of inventory in the conditions of enterprise management. *Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi*. No. 3. Volume 31 (70). P. 151–158.

4. Chumachenko S.M., Cherepnyov I.A., Marinin A.I., Moshenskyi A.O., Strunin I.V., Pisnya L.A. (2020) / Peculiarities of choosing a method for expert evaluation of the effectiveness of the aviation search system and rescue. *Nature management engineering*. No. 3 (17). P. 126–132.

5. V. V. Ryabenko (2006) / Peculiarities of the cost assessment of the components of the enterprise's potential.. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/631b4db6-d7af-4129-acbd-da8efef052bb/content>

6. Sobur S. V. Ways of increasing the efficiency of using the resource potential of enterprises. URL: http://www.ukrlogos.in.ua/17.10.2015_22.pdf.

7. Atyomova A. V., Artyomov I. V. The procedure for assessing the resource potential of the enterprise. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?21DBNLINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=21REF=10&S21CNR=20&S21STN=loi_2016_7_36

Teplovsky O. A. RESOURCE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE AND METHODS OF ITS ASSESSMENT

Abstract. *The article reveals the essence of the resource potential: the resource potential of an enterprise includes all the resources it owns and can use to achieve its goal, in particular, financial resources (money and capital), material resources (equipment, raw materials, goods), human capital (knowledge, skills, experience of employees) and organizational potential (management system, structures and processes, technologies). It is justified that the efficiency of using the enterprise's resource potential is determined by its ability to achieve its goals with the minimum expenditure of resources. In the absence of effective use of resources, the enterprise may be in a state of failure to achieve goals, resource consumption may be excessive or disproportionate, or inefficiencies in production processes and operations may occur. The peculiarities and cases of application of methods for assessing the resource potential of the enterprise are disclosed.*

It is proven that in order to form the economic efficiency of the enterprise, it is necessary to take into account and optimize the use of resources. This can be achieved by planning and controlling the use of resources, rationalizing production processes, implementing innovative technologies and approaches, improving the management system and strategic planning. The main methods of assessing the resource potential of the enterprise are presented: the method of resource inventory, the method of expert assessment, the method of cost assessment, the method of comparative indicators, the method of risk analysis.

It is argued that ensuring the effective use of the enterprise's resource potential helps the enterprise to increase its competitiveness, reduce costs and risks, improve the quality of products and services, increase profits and create significant social and economic value.

Keywords: *enterprise, resources, potential, efficiency, evaluation.*